

УДК 791.8:008:159.942:316.42
DOI 10.32461/2226-3209.2.2026.362259

Цитування:

Жаворонков М. М. Мистецтво ілюзіонізму як феномен видовищної культури в межах психоемоційної підтримки суспільства в кризових соціальних умовах. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 2. С. 71–78.

Жаворонков Марк Михайлович,
доктор філософії з культурології,
викладач кафедри циркових жанрів
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтва
<https://orcid.org/0000-0003-3470-3153>
m.zhavoronkov@kmaest.edu.ua

Zhavoronkov M. (2026). The Art of Illusionism (Magic Arts) as a Phenomenon of Spectacle Culture within the Framework of Psycho-Emotional Support for Society in Times of Social Crisis. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 71–78 [in Ukrainian].

МИСТЕЦТВО ІЛЮЗІОНІЗМУ ЯК ФЕНОМЕН ВИДОВИЩНОЇ КУЛЬТУРИ В МЕЖАХ ПСИХОЕМОЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СУСПІЛЬСТВА В КРИЗОВИХ СОЦІАЛЬНИХ УМОВАХ

Мета роботи – полягає в дослідженні практик мистецтва ілюзіонізму в рамках універсального соціокультурного інструменту психоемоційного відновлення суспільства під час кризових потрясінь. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні аналітичного, інтерпретаційного та порівняльного методів, а також методу теоретичного узагальнення під час вивчення мистецтва ілюзіонізму як феномену видовищної культури в якості інструменту емоційно-психологічної підтримки та культурної взаємодії у сучасно-критичних соціокультурних трансформаціях суспільства. **Наукова новизна** полягає у розгляді мистецтва ілюзіонізму, не лише як різновиду видовищно-сценічної культури, але і як практики, що здатна виконувати функцію психоемоційної підтримки у складних соціокультурних умовах. Окреслено особливості впливу ілюзіоністичних виступів на емоційний стан глядачів та звернено увагу на їх значення у формуванні позитивного емоційного досвіду. На прикладі України, підкреслюється роль подібних мистецьких практик у контексті кризових ситуацій, де вони набувають додаткового й надважливого змісту. **Висновки.** Мистецтво ілюзіонізму є специфічним різновидом видовищної культури, яке поєднує у собі елементи театралізованої дії, пластично-технічного перформансу та естетико-інтерактивної взаємодії з глядачем. У сучасному соціокультурному просторі зазначене мистецтво не обмежується виключно розважальною функцією, а набуває здатності впливати на емоційний стан аудиторії, формуючи досвід позитивного сприйняття та тимчасового відсторонення від напружених зовнішньо-критичних обставин. Крізь динаміку перформативної діяльності, видовища ілюзіонізму демонструють унікальну здатність адаптуватися до різних соціальних умов, зберігаючи свою актуальність і запит серед глядацького середовища. У цьому контексті виявлене мистецтво може розглядатися як одна з форм культурної взаємодії, що відповідає зростаючим запитам суспільства на емоційне відновлення та психологічну підтримку, зокрема в умовах кризових ситуацій.

Ключові слова: ілюзіонізм, ментальне здоров'я, мистецтво, культура, соціум.

Zhavoronkov Mark, Doctor of Philosophy (PhD) in Cultural Studies, Lecturer at the Department of Circus Arts, Faculty of Performing Arts, Kyiv Municipal Academy of Variety and Circus Arts

The Art of Illusionism (Magic Arts) as a Phenomenon of Spectacle Culture within the Framework of Psycho-Emotional Support for Society in Times of Social Crisis

The study aims to examine illusionism practices as a universal socio-cultural tool for the psycho-emotional recovery of society in times of crisis. **The research of methodology** is based on analytical, interpretative, and comparative methods, as well as theoretical generalisation, to explore illusionism as a phenomenon of performance culture and a means of emotional support and cultural interaction in contemporary critical socio-cultural conditions. **The scientific novelty.** The study considers illusionism not only as a form of entertainment performance but also as a practice capable of providing psycho-emotional support. It outlines the impact of illusionistic performances on the emotional state of audiences and highlights their role in shaping positive emotional experiences, particularly in crisis contexts, including the case of Ukraine. **Conclusions.** The art of illusionism is a specific form of spectacle culture that combines elements of theatrical action, plastic and technical performance, and aesthetic-interactive engagement with the

audience. In the contemporary sociocultural space, this art form is not limited solely to an entertainment function; rather, it acquires the capacity to influence the emotional state of the audience, shaping an experience of positive perception and temporary detachment from tense external critical circumstances. Through the dynamics of performative activity, illusionistic performances demonstrate a unique ability to adapt to various social conditions while maintaining their relevance and demand within the audience environment. In this context, the identified art form may be considered one of the modes of cultural interaction that responds to the growing societal need for emotional recovery and psychological support, particularly under conditions of social crisis..

Keywords: illusionism, magic arts, culture, psychology, sociology.

Актуальність теми дослідження. Суспільство сучасності переживає комплекс соціальних, економічних, політичних, та екологічних криз, які в свою чергу супроводжуються динамічними соціокультурними змінами. Зазначені процеси безпосередньо впливають на психоемоційний стан людини, характер соціальних взаємодій і розвиток культурних практик, актуалізуючи потребу в пошуку нових механізмів емоційної стабілізації населення. У цьому контексті особливої ваги набувають видовищно-перформативні форми мистецтв, які традиційно виконують функцію колективно-емоційного залучення, виключно через художні образи, сценічну дію та виразні засоби. Згідно з чим доцільним постає звернення до феномену мистецтва ілюзіонізму як однієї з форм видовищно-перформативної діяльності, що поєднує елементи гри, інтерактивної взаємодії та естетичного впливу. Його практики, спираючись на ефект несподіванки та залучення глядача до процесу дії, створюють умови для формування позитивних емоційних переживань і тимчасового відсторонення від напружених соціальних обставин.

Таким чином, ілюзіонізм можна розглядати не лише як складову індустрії розваг, але і як форму культурної взаємодії, що здатна впливати на психоемоційний стан аудиторії, сприяючи зниженню рівня тривожності й стресу, у таким спосіб відкриваючи можливість осмислення ілюзіоністичних практик як одного з можливих інструментів емоційної підтримки в умовах глобальних криз та нестабільності.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання впливу мистецтва на психоемоційний стан людини розглядається у працях: Т. Титаренко та В. Роменець, де висвітлюються аспекти емоційних переживань і ролі творчості. У культурологічному та мистецтвознавчому вимірі значущими є дослідження Л. Левчук, присвячені функціям мистецтва у соціокультурному просторі. Окремі аспекти сприйняття ілюзії аналізуються у працях R. Wiseman, тоді як соціальні умови функціонування культурних практик

розкриваються у роботах Є. Головаха. Водночас комплексне осмислення ілюзіонізму як чинника психоемоційного впливу залишається недостатньо представленим.

Мета роботи – визначити роль мистецтва ілюзіонізму як інструменту психоемоційного впливу у сучасному культурному просторі.

Виклад основного матеріалу. У контексті почату ХХІ століття, яке є позначеним стрімким розвитком цифрових технологій, процесами глобалізації та медіатизації культури, людина опиняється в ситуації радикальної переоцінки власної ідентичності. На фоні масштабних потрясінь таких як : пандемії, воєнні конфлікти та постійні трансформації суспільних цінностей, формується стан глибокої психоемоційної нестабільності, який можна охарактеризувати як кризу цілісності особистості [16]. Одночасно, слід зауважити, що на відміну від попередніх історичних етапів розвитку людства, сучасний соціокультурний простір вирізняється інтенсивністю інформаційних потоків, що в свою чергу додатково ускладнює процеси когнітивної адаптації, самосприйняття, психоемоційної регуляції особистості, значно посилюючи рівень хронічного стресу і психологічного виснаження [11, 68–70]. За умов кризи людини сучасності, а також безперервних змін соціокультурного простору, особливого значення набувають перформативні мистецтва як засіб впливу на психоемоційний стан самої особистості. Вони формують простір емоційного розвантаження й сприяють культурній адаптації в умовах прискореного темпу життя і надмірної інформаційної насиченості, постаючи у вигляді своєрідного інструменту подолання відчуження, що є характерним для цифрової епохи, у вигляді способу художнього реагування на кризовий досвід [21, 143–149]. Слід розуміти, що саме за стану підвищеної складності соціокультурного середовища та нестабільності смислових орієнтирів, людина дедалі частіше стикається з обмеженістю раціональних моделей пояснення реальності. У таких умовах зростає нагальна потреба у зверненні до образу чуда як до компенсаторного механізму подолання

невизначеності й внутрішньої напруги. Прагнення до чудесного й казкового досвіду, що виходить за межі логічно сприйняття, постає не як форма втечі від дійсності, а як спосіб тимчасового відновлення картини світу та душевної гармонії [1, 24-27].

Унікальність і стійка значущість мотивів дива й казки, мають глибинне антропологічне та психологічне підґрунтя, що формується ще на ранніх етапах розвитку людини [5]. У дитинстві казка виступає первинною моделлю осмислення світу, в межах якої сама реальність упорядковується через систему символів, метафор, а також нарративних трансформацій. Саме в цьому символічному просторі відбувається первинне засвоєння причинно-наслідкових зв'язків, етичних категорій, уявлень про можливість подолання хаосу через чудесне, як акт відновлення порушеного порядку [6]. У подальшому, в дорослому віці, потреба в чудесному не зникає, а змінює форму свого прояву, набуваючи культурно опосередкованих і соціально прийнятних образів, через, що у ситуаціях нестабільності, людина інтуїтивно звертається до знайомих із дитинства нарративних структур, оскільки саме вони забезпечують відчуття символічної безпеки, передбачуваності та можливості позитивної трансформації реальності [14].

У такий спосіб, ефект дивовижності, й казковості, функціонують як універсальні когнітивно-культурні механізми, що дозволяють інтегрувати складний або травматичний досвід у розумілу й емоційно прийнятну модель світу, поступово формуючи як колективну так і індивідуальну потребу на свідоме переживання позитивно забарвлених емоційних зрушень пов'язаних із досвідом чудесного в рамках особливої символічної форми осмислення дійсності й емоційно-інтелектуальної розрядки [4].

Реалізацію зазначених запитів людина знаходить у видах мистецтва, естетика яких орієнтована на візуальність, створення ефекту дивовижного та формування особливої казкової нарації, в процесі пошуку яких, вагоме місце належить видовищним практикам ілюзіонізму [23, 57-59]. Завдяки власній художньо-образній специфіці видовища ілюзіонізму здатні повною мірою задовольняти культурно-психологічні запити суспільства у їхньому пошуку чудесного досвіду, створюючи простір творчості між уявним та реальним у якому відбуваються символічні опрацювання переживань дійсності [27].

Мистецтво ілюзіонізму як специфічна форма сценічної взаємодії, зорієнтована на безпосередній вплив когнітивних, психоемоційних механізмів сприйняття, а самі видовища ілюзіонізму функціонують на перетині художньої репрезентації, психологічної сугестії та маніпуляції увагою, що зумовлює їх унікальний потенціал у контексті подолання станів тривожності й стресу, відповідаючи зростаючій інтенсивності інформаційних потоків сформованих у потребу сучасної людини до швидкого, фрагментованого сприйняття в контексті кризових потрясінь [18].

Слід розуміти, що саме мистецтво ілюзіонізму вирізняється серед інших видовищно-перформативних практик не лише специфікою сценічних засобів, але й внутрішньою структурною організацією, що ґрунтується на принципі нарративної трансформації, де його художня логіка вибудовується навколо контрольованого порушення реальності й очікувань глядача, в процесі взаємодії яких поява, зникнення, та відновлення об'єкта виконують не лише атрактивну, але й символічну функцію. У цьому сенсі ілюзіоністичний трюк постає не як ізольований технічний прийом, а як елемент цілісної сценічної оповіді [32, 576-583]. На відміну від більшості перформативних мистецтв, у яких нарратив може мати відкриту або фрагментарну структуру, ілюзіонізм функціонує за принципом візуально-сценічної казки, а саме символічної моделі реальності, що відтворюється через візуально-медійний показ та апелює до архаїчних механізмів міфологічного мислення [29].

Порушення звичних законів реальності, демонстроване у вигляді технічних ефектів та складних трюків, викликає не лише емоційне захоплення, але й інтелектуальне здивування, де суб'єкт усвідомлює неможливість побаченого, а також приймає його як естетично дійсне, формуючи особливий простір співпереживання, у якому глядач не лише спостерігає подію, а й залучається до самого процесу інтерпретації неможливого як художньо допустимого, з акцентом на трансформацію пережитого стресу в позитивні емоції порівнюючи побачене зі своїм особистим життєвим досвідом [22, 4-7].

Принцип візуальних ефектів появи і зникнення, що є структурно визначальним для ілюзіоністичного мистецтва, в культурному контексті, набуває функції символічного опрацювання критичних ситуацій. Зникнення втілює, дестабілізацію та руйнування звичних

форм буття, тоді як поява або відновлення — це можливість надії та цілісності [30].

Саме ця циклічна логіка робить ілюзіонізм ефективним інструментом репрезентації соціальних і екзистенційних криз, подаючи їх у формі контрольованої, та емоційно безпечної візуально-інтерактивної оповіді [31]. Його нарративна та емоційно-виразна природа, має низку спільних рис із акторським театральним мистецтвом, зокрема в аспектах побудови образу, роботою з увагою глядача та формування ефекту, посилюючи естетизовану емоційність подібно до драми, чи комедії [25].

Окреслене розуміння мистецтва ілюзіонізму як перформативної практики, що поєднує у собі нарративну структурованість, емоційне залучення та активацію когнітивних процесів, знаходить підтвердження у сучасних міждисциплінарних дослідженнях. Зокрема слід звернути увагу на роботу Tong Li «Designing and Investigating a Magic Performance-Based Method to Facilitate Design Flexibility» (2020 р.) [26] у якій дослідник визначає ілюзіоністичний перформанс не лише як форму видовища, але і як вид гнучкого мислення, здатного стимулювати когнітивну перебудову та адаптивність сприйняття людини. Аналізуючи принципи побудови ілюзійного видовища, автор акцентує на ретельно структурованому сценарії, контрольованому порушенні очікувань та використанні ефекту неможливого більшістю артистами-ілюзіоністами, як засобу активізації пізнавальних механізмів. У цьому контексті ілюзіонізм постає як культурна практика, яка не лише розважає, але й проектує процеси реорганізації інтелектуального мислення, що є особливо релевантним у ситуаціях нестабільності та необхідності переосмислення установлених моделей реальності на фоні прискорених соціальних змін й зростаючого рівня психоемоційного навантаження.

Подібні підходи до осмислення ілюзіонізму як багатовимірної перформативної практики простежуються й у працях інших сучасних дослідників, зокрема у роботі R. Wiseman., A. Wiles., C. Watt «Conjuring up creativity : the effect of performing magic tricks on divergent thinking» (2021) [33], у якій науковцями було розглянуто вплив практик ілюзіонізму на свідомо-ментальне здоров'я суспільства різних вікових категорій з боку виконання, навчання, або спостереження самих видовищ. Зокрема автори, доводять, що сама взаємодія з ілюзіоністичними перформативними діями сприяє активації

позитивного мислення, та підвищенню креативної гнучкості, переосмисленню звичних причино-наслідкових моделей сприйняття реальності, виконуючи терапевтичну функцію. У цьому контексті ілюзіонізм постає як специфічна культурна практика, яка апелює до архетипів підсвідомості, індивідуального бажання людини бути частиною дивовижного процесу, мимовільно створюючи безпечний візуальний простір внутрішньо-уявного проектування казки.

Отже, дослідження сучасних наукових авторів підтверджують, що видовищні та перформативні практики ілюзіонізму, здатні не лише забезпечувати емоційне розвантаження та стимулювати креативність, а й виконувати важливу культурно-психологічну роль.

У цьому зв'язку доцільним є і звернення до українського досвіду, в якому ілюзіоністичні практики в умовах складної війни, дедалі частіше виконують функції активної культурно-психологічної підтримки та символічного опору, створюючи безпрецедентний випадок застосування видовищного мистецтва як інструменту зміцнення внутрішньої стійкості населення. Масштабна війна в Україні поставила перед суспільством нові виклики щодо збереження ментальної стабільності та культурної ідентичності [20]. У цьому контексті ілюзіоністичні видовища дедалі частіше стають потужним механізмом підтримки, забезпечуючи емоційне розвантаження, креативну активність та відчуття контролю над реальністю [15].

Першочергово важливо підкреслити, що ефективність ілюзіоністичних практик у воєнний час, визначається їхньою високою адаптивністю до різних соціальних й просторових обставин. На відміну від багатьох інших форм сценічного мистецтва, ілюзіонізм здатний легко інтегруватися у різні умови проведення вистав, а саме від тимчасових прихистків та лікарень, до навчальних закладів, волонтерських хабів, або просто неба. Зазначена мобільність, дозволяє оперативно реагувати на психоемоційні потреби різних груп населення, надаючи можливість культурного і психологічного відновлення навіть у надскладних умовах соціальних, просторових руйнувань [28].

Завдяки багатшаровості й жанровій різноманітності, ілюзіонізм постає як диференційована система видовищ, яка реалізується у форматах сценічних та інтерактивних перформансів, поєднуючи

масштабні сценічні постановки з камерними трюками, ефектами різної величини [24]. Виявлений поліморфізм дозволяє не лише демонструвати широкий спектр технічних прийомів, але й транслювати надважливий культурний сенс, символічні коди та національні ідеї, не обмежуючись фізичними чи ресурсними рамками події [9].

Показовим є те, що інтерес до видовищ ілюзії під час війни в Україні, не зменшується, а навпаки, демонструє стійку тенденцію до зростання. Зазначене явище можна охарактеризувати як феномен актуалізації потреб у формах мистецтва, здатних продукувати емоційний та психологічний ефект, що підтримує відчуття дива і дозволяє пережити моменти радикальної нестабільності [10]. Значущість зазначених практик також, не обмежується окремими соціальними групами де аудиторію формують діти, підлітки, дорослі, цивільні й військові особи, свідчачи про універсальність ілюзійного досвіду і його додаткову здатність відповідати на різнопланові психоемоційні запити населення, відображаючи глибинну потребу у безпечному виході за рамки суворой реальності, формуючи простір естетичної, інтелектуальної насолоди [8].

Для більш глибокого аналізу видовищ ілюзійного мистецтва в рамках психоемоційного культурно-мистецького інструменту під час війни в Україні, доцільно розглянути і окремі, додаткові приклади сучасно-активних, вітчизняних артистів-ілюзійних, які не дивлячись на умови воєнного часу продовжують створювати свої перформанси для населення.

У зазначеному прикладі слід звернути увагу на Дмитра Мосіна [13], одного з яскравих представників виявленого мистецтва, котрий бере активну участь у різноманітних волонтерських проектах по відновленню ментального здоров'я внутрішніх переселенців України з окупованих територій, в ролі фокусника-психолога. Сам Мосін поступово, через технічні ефекти чудесного, що проглядаються у виступах артиста, викликає позитивні емоції та заохочує відчуття контролю, сприяючи м'якому психологічному відновленню. Завдяки поєднанню спілкування з трюками, глядачі отримують можливість пережити емоційне полегшення, та поступово подолати накопичений стрес.

Не менш шанованою персоною варто назвати французького ілюзійного артиста Vincent Kelly (Вінсент Кайлі) [19], який, дізнавшись про війну в Україні та її негативний вплив на дітей і підлітків у прифронтових регіонах,

вирішив переїхати до країни, аби особисто надати підтримку через мистецтво. Проводячи вистави у містах, що потерпають від наслідків воєнних дій, артист, орієнтується на молодше глядацьке середовище, поєднуючи інтерактивні фокуси та видовищні трюки. Подібна форма взаємодії з аудиторією крізь ілюзійний досвід націлена виключно на створення емоційно безпечного простору, у якому діти та підлітки можуть пережити позитивні враження, та хоча б на певний час дистанціюватися від психологічної напруги спричиненої війною.

Подібні випадки взаємодії ілюзійних артистів із різними соціальними групами населення свідчать про зростання ролі самого зазначеного мистецтва як надважливого культурно-емоційного інструменту у досить складний період країни.

Разом з тим серед нинішніх представників виявленого перформативного мистецтва, які у той чи інший спосіб долучаються до подібної діяльності психологічного відновлення через створення фокусних шоу, додатково можна назвати й решту вітчизняних артистів, а саме: Ілія Корман [7], Віталій Горбачевський [3], Артур Томашевський [17], Анастасія та Петро Малійови [12], а також багато інших популярних чи початкових ілюзійних артистів, що безпосередньо долучаються до різноманітних культурно-мистецьких ініціатив, спрямованих виключно на підтримку населення в Україні. Зазначений перелік діячів видовищ ілюзії не є вичерпним оскільки, тенденція на спостереження подібних виступів набуває дедалі ширшого поширення серед українського суспільства. Таким чином варто зазначити, що у контексті емоційно-психологічної реабілітації крізь мистецько-інтерактивну гру, практики ілюзійного мистецтва розкриваються як феномен видовищної культури, який є здатним поєднувати у собі розважальну функцію з важливим соціокультурним змістом, постаючи не лише формою сценічного видовища, але й своєрідним популярним хабом емоційної підтримки набуваючи критично-важливого значення в умовах сучасних викликів [2].

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна відзначити, що мистецтво ілюзійного мистецтва у сучасному культурному просторі, демонструє ширший потенціал, ніж це прийнято вважати. В умовах соціальної нестабільності та психологічного напруження, воно поступово виходить за межі суто розважального формату, набуваючи ознак інструменту емоційного впливу, здатного

коригувати психоемоційний стан глядачів. При залученні елементів гри, та інтерактивної взаємодії, виявлені сценічні практики, створюють передумови для формування позитивних емоційних переживань, що сприяють зниженню рівня тривожності та внутрішньої напруги. Водночас такий вплив не має прямого чи нав'язливого характеру, а реалізується опосередковано через естетичне переживання та включеність у сам процес, що забезпечує поступове психологічне відновлення аудиторії. На рівні соціальної взаємодії, мистецтво ілюзійнізму, також є здатним виявляти свій потенціал формуючи простір комунікації між артистом і глядачем, підтримуючи ц такий спосіб відчуття спільності. У складних обставинах виявлений процес видовищної інтеракції, набуває особливого значення, оскільки сприяє збереженню культурних зв'язків й частковій стабілізації емоційного стану різних груп населення. Таким чином, практики ілюзійнізму доцільно розглядати як багатофункціональний феномен видовищної культури, який у складних умовах виконує не лише розважальну, а й компенсаторну та підтримуючу функції, відповідаючи на зростаючий запит на емоційне відновлення і культурну адаптацію.

Література

1. Бердяев М. Воля до життя і воля до культури. *Психологія і суспільство*. 2015. Вип. 4. С. 24–30.
2. Відомі ілюзійністи здійснили мрію хлопчика з Канева, батько якого загинув на фронті. *Про Все*. URL: <https://provse.ck.ua/vidomi-iliuzionisty-zdiysnyly-mriiu-khlopchyka-z-kaneva-batko-iakoho-zahynuv-na-fronti/> (дата звернення: 05.03.2026).
3. Горбачевський В. С. Біографія і наукова діяльність. *Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва*. 2025. URL: <https://kmaesm.edu.ua/specs/gorbachevskiy-vitalij-yevgenovych> (дата звернення: 05.03.2026).
4. Гудима І. П. Питання чуда в перспективі сучасних світоглядних категорій. *Гілея* : науковий вісник. 2016. Вип.3. С. 201–204.
5. Гудіма І. Психологічний зміст віри в чудо. *Історія релігій в Україні* : науковий щорічник 2013. Вип. 1. С. 282–295.
6. Зеленова І. О. Вплив становлення психіки в дитинстві на формування життєвого сценарію особистості : кваліфікаційна робота / Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2023. 73 с.
7. І ДЕ Я? Про театр думок і магію ментальних фокусів з Ілією Корманом *Teatr.media*. 2025. URL: [\[https://teatr.media/i-de-ya-illya-korman/\]](https://teatr.media/i-de-ya-illya-korman/) (дата звернення: 01.03.2026).
8. Ілюзія поза цирком і виступи на передовій: інтерв'ю з Юрієм Мончаком *CircusLife*. 2024. URL: [\[https://circuslife.com.ua/ilyuziya-poza-czyrkom-i-vystupy-na-peredovij-intervyu-z-yuriyem-monchakom/\]](https://circuslife.com.ua/ilyuziya-poza-czyrkom-i-vystupy-na-peredovij-intervyu-z-yuriyem-monchakom/) (дата звернення: 01.03.2026).
9. Кравченко А. Мистецтво ілюзійнізму як явище видовищної культури. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: наук. журнал. 2024. № 4. С. 10–14. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2024.322795>.
10. Лачко О. Ю. Українське перформативне мистецтво під час війни. *Сучасні напрямки розвитку наукових досліджень*: наук. журнал. 2022. № 12. С. 598–601.
11. Ломачинська І. М., Ломачинський Б. Г. Роль медіакультури в інформаційних війнах сучасності. *Skhid*. 2022. Т. 3, № 3. С. 66–73.
12. Магія під час війни: фокусник з Луганська переїхав на Франківщину. *Репортер*. URL: [\[https://report.if.ua/socium/magiya-pid-chas-vijny-fokusnyk-z-luganska-pereyhav-na-frankivshchynu/\]](https://report.if.ua/socium/magiya-pid-chas-vijny-fokusnyk-z-luganska-pereyhav-na-frankivshchynu/) (дата звернення: 01.03.2026).
13. Магія як ліки: з Харкова до Дніпра переїхав фокусник, який тепер волонтерить у шпиталях. *ДніпроTV*. URL: [\[https://dnipro.tv/news-dnipro/mahii-iak-liky-z-kharkova-do-dnipra-pereikhav-fokusnyk-iakyi-teper-volonteryt-u-shpytaliakh/amp/\]](https://dnipro.tv/news-dnipro/mahii-iak-liky-z-kharkova-do-dnipra-pereikhav-fokusnyk-iakyi-teper-volonteryt-u-shpytaliakh/amp/) (дата звернення: 01.03.2026).
14. Макаренко А. О., Калайтан Н. Л., Старовойт Т. П. Психологія та психотерапія життєвих криз : навч. посіб. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2019. 72 с.
15. Пахарчук О. С. Вектори розвитку вітчизняного шоу-бізнесу в умовах воєнного стану. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2023. Вип. 43. С. 225–230.
16. Ткачишина О. Р. Формування конструктивної поведінки особистості в умовах невизначеності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Психологія*. 2022. Вип. 33 (72). С. 123–129.
17. Українські ілюзійністи Magic Brothers потрапили до топ-3 світових виробників ілюзій за версією Murphy's Magic. *TCH*. URL: [\[https://tsn.ua/amp/other/ukrayinski-iliuzionisty-magic-brothers-potrapiy-do-top-3-svitovykh-vyrobnykiv-iliuziy-za-versiyeyu-murphys-magic-3038111.html\]](https://tsn.ua/amp/other/ukrayinski-iliuzionisty-magic-brothers-potrapiy-do-top-3-svitovykh-vyrobnykiv-iliuziy-za-versiyeyu-murphys-magic-3038111.html) (дата звернення: 01.03.2026).
18. Школяренко Я. В. Жест як елемент знакової системи ілюзійного жанру циркового мистецтва. *Арт-платФОРМА*. 2021. Вип. 3. С. 123–140.
19. Я почав допомагати українцям, коли почалася війна: французький фокусник та волонтер відвідав Херсон. *Суспільне Новини*. URL: [\[https://suspilne.media/amp/kherson/757807-a-pocav-dopomagati-ukraincam-koli-pocalasa-vijna-francuzkij-fokusnik-ta-volonter-vidvidav-herson/\]](https://suspilne.media/amp/kherson/757807-a-pocav-dopomagati-ukraincam-koli-pocalasa-vijna-francuzkij-fokusnik-ta-volonter-vidvidav-herson/) (дата звернення: 01.03.2026).

20. Яремчук С., Дияк В., Тушко К. Проблеми формування української культурної ідентичності в умовах війни. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2023. Вип. 26. С. 105–111.

21. Яцик І. В. Феномен резильєнтності в контексті мистецької репрезентації та соціальної взаємодії. *Художня культура. Актуальні проблеми: наук. журнал*. 2025. Вип. 3. С. 140–150.

22. Bourne С., Bourne E. C. Magic tricks as quasi-miracles: A new approach in the aesthetics of performance. *Journal of Performance Magic*. 2025. Vol. 8. No. 1. P. 1–25.

23. Ekroll V. Illusions of imagery and magical experiences. *i-Perception*. 2019. Vol. 10. No. 4. P. 55–68.

24. Garcia-Pelegrin E., Schnell A. K., Wilkins C., Clayton N. S. Beyond the Tricks: The Science and Comparative Cognition of Magic. *Annual Review of Psychology*. 2024. Vol. 75. P. 269–293. DOI: 10.1146/annurev-psych-012723-100945.

25. Jones G., Shweder L. The performance of illusion and illusionary performatives: learning the language of theatrical magic. *Journal of Linguistic Anthropology*. 2003. Vol. 13. P. 51–70.

26. Li T. Designing and Investigating a Magic Performance-Based Method to Facilitate Design Flexibility : dissertation / T. Li ; The University of Georgia. — Athens, 2020. — 238 p.

27. Macknik S. L., King M., Randi J., Robbins A., Teller, Thompson J., Martinez-Conde S. Attention and awareness in stage magic: turning tricks into research. *Nature Reviews Neuroscience*. 2008. Vol. 9. P. 871–879.

28. Magicians Without Borders. URL: [https://www.magicianswithoutborders.com/category/ukraine] (дата звернення: 01.03.2026).

29. Maraffi C. Stage Magic as a Performative Design Principle for VR Storytelling. *Cinergie – Il Cinema e le Altre Arti*. 2021. Vol. 10. P. 93–104.

30. Muižniece-Slesare L., Akmane E., Havsteen-Franklin D., Mārtinsons K. Adapting through adversity: The transformation of art therapists' professional identity. *The Arts in Psychotherapy*. 2026. Vol. 98. P. 45–63

31. Olson J. A., Demacheva I., Raz A. Explanations of a magic trick across the life span. *Frontiers in Psychology*. 2015. Vol. 6. Article 219.

32. Rolfe C. Theatrical magic and the agenda to enchant the world. *Social & Cultural Geography*. 2016. Vol. 17. P. 574–596.

33. Wiseman R., Wiles A., Watt C. Conjuring up creativity: the effect of performing magic tricks on divergent thinking. *PeerJ*. 2021. Vol. 9. Article e11289.

References

1. Berdiaiev, M. (2015). The Will to Life and the Will to Culture. *Psychology and Society*, 4, 24–30 [in Ukrainian].

2. Famous magicians made the dream of a boy from Kaniv come true; his father had died at the front. (n.d.). *Pro Vse*. <https://provce.ck.ua/vidomi-iliuzionisty-zdiyusnyly-mriiu-khlopchyka-z-kaneva-batko-iakoho-zahynuv-na-fronti/> [in Ukrainian].

3. Horbachevskiy, V. Ye. (2025). *Biography and academic work*. Kyiv Municipal Academy of Variety and Circus Arts. <https://kmaecm.edu.ua/specs/gorbachevskiy-vitalij-yevgenovych> [in Ukrainian].

4. Hudyma, I. P. (2016). The Question of the Miracle in the Context of Contemporary Worldview Categories. *Gileya*, 3, 201–204 [in Ukrainian].

5. Hudyma, I. (2013). The psychological content of belief in miracles. *Scientific Yearbook 'History of Religions in Ukraine'*, 1, 282–295 [in Ukrainian].

6. Zelenova, I. O. (2023). The influence of the development of the psyche in childhood on the formation of a person's life script: qualification thesis. Chornomorskyi natsionalnyi universytet imeni Petra Mohyly [in Ukrainian].

7. AND WHERE AM I? On the theatre of thoughts and the magic of mental tricks with Ilya Korman. (2025). *Teatr.media*. <https://teatr.media/i-deya-illya-korman/> [in Ukrainian].

8. Illusion outside the circus and performances on the front line: an interview with Yurii Monchak. (2024). *CircusLife*. <https://circuslife.com.ua/ilyuziya-poza-czyrkom-i-vystupy-na-peredovij-intervyu-z-yuriyem-monchakom/> [in Ukrainian].

9. Kravchenko, A. (2024). The art of illusionism as a phenomenon of entertainment culture. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 4, 10–14 [in Ukrainian].

10. Lachko, O. Yu. (2022). Ukrainian performative art during the war. *Contemporary Trends in Scientific Research*, 12, 598–601 [in Ukrainian].

11. Lomachynska, I. M., & Lomachynskiy, B. H. (2022). The role of media culture in contemporary information wars. *Skhid*, 3(3), 66–73 [in Ukrainian].

12. Magic during the war: a magician from Luhansk moved to Ivano-Frankivsk region. (n.d.). *Reporter*. <https://report.if.ua/socium/magiya-pid-chas-vijny-fokusnyk-z-luganska-pereyihav-na-frankivshchynu/> [in Ukrainian].

13. Magic as medicine: a magician has moved from Kharkiv to Dnipro and now volunteers in hospitals. (n.d.). *DniproTV*. <https://dnipro.tv/news-dnipro/mahii-iak-liky-z-kharkova-do-dnipra-pereikhav-fokusnyk-iakyi-teper-volonteryt-u-shpytaliakh/amp/> [in Ukrainian].

14. Makarenko, A. O., Kalaitan, N. L., Starovoit, T. P. (2019). *Psychology and psychotherapy of life crises*. Natsionalnyi aerokosmichnyi universytet imeni M. Ye. Zhukovskoho “Kharkivskiy aviatyinyi instytut” [in Ukrainian].

15. Pakharchuk, O. S. (2023). Vectors of development of the domestic show business under martial law. *Art Studies Notes*, 43, 225–230 [in Ukrainian].

16. Tkachyshyna, O. R. (2022). The formation of constructive personality behaviour under conditions of uncertainty. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Tavria National University. Psychology*, 33(72), 123–129 [in Ukrainian].

17. Ukrainian illusionists Magic Brothers have made it into the top 3 global illusionists according to Murphy's Magic. (n.d.). *TSN*. Retrieved from:

<https://tsn.ua/amp/other/ukrayinski-iliuzionisty-magic-brothers-potrapily-do-top-3-svitovykh-vyrobynykiv-iliuziy-za-versiyeyu-murphys-magic-3038111.html> [in Ukrainian].

18. Shkoliarenko, Ya. V. (2021). Gesture as an element of the sign system in the illusory genre of circus art. *Art-platFORMA*, 3, 123–140 [in Ukrainian].

19. I started helping Ukrainians when the war began: a French magician and volunteer visited Kherson. (n.d.). *Suspilne Novyny*. Retrieved from: <https://suspilne.media/amp/kherson/757807-a-pocav-dopomagati-ukraincam-koli-pocalasa-vijna-francuzkij-fokusnik-ta-volonter-vidvidav-herson/> [in Ukrainian].

20. Yaremchuk, S., Dyiak, V., & Tushko, K. (2023). Problems of forming Ukrainian cultural identity in wartime. *Scientific and Theoretical Almanac 'Hrani'*, 26, 105–111 [in Ukrainian].

21. Yatsyk, I. V. (2025). The phenomenon of resilience in the context of artistic representation and social interaction. *Artistic Culture. Current Issues*, 3, 140–150 [in Ukrainian].

22. Bourne, C., & Bourne, E. C. (2025). Magic tricks as quasi-miracles: A new approach in the aesthetics of performance. *Journal of Performance Magic*, 8(1), 1–25 [in English].

23. Ekroll, V. (2019). Illusions of imagery and magical experiences. *i-Perception*, 10(4), 55–68 [in English].

24. Garcia-Pelegrin, E., Schnell, A. K., Wilkins, C., & Clayton, N. S. (2024). Beyond the tricks: The science and comparative cognition of magic. *Annual Review of Psychology*, 75, 269–293. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-012723-100945> [in English].

25. Jones, G., & Shweder, L. (2003). The performance of illusion and illusionary performatives: learning the language of theatrical magic. *Journal of Linguistic Anthropology*, 13, 51–70 [in English].

26. Li, T. (2020). Designing and investigating a magic performance-based method to facilitate design flexibility. Dissertation. The University of Georgia [in English].

27. Macknik, S. L., King, M., Randi, J., Robbins, A., Teller, Thompson, J., & Martinez-Conde, S. (2008). Attention and awareness in stage magic: turning tricks into research. *Nature Reviews Neuroscience*, 9, 871–879 [in English].

28. Magicians Without Borders. (n.d.). <https://www.magicianswithoutborders.com/category/ukraine> [in English]

29. Maraffi, C. (2021). Stage magic as a performative design principle for VR storytelling. *Cinergie – Il Cinema e le Altre Arti*, 10, 93–104 [in English].

30. Muižniece-Slesare, L., Akmane, E., Havsteen-Franklin, D., & Mārtinsons, K. (2026). Adapting through adversity: The transformation of art therapists' professional identity. *The Arts in Psychotherapy*, 98, 45–63 [in English].

31. Olson, J. A., Demacheva, I., & Raz, A. (2015). Explanations of a magic trick across the life span. *Frontiers in Psychology*, 6, Article 219 [in English].

32. Rolfe, C. (2016). Theatrical magic and the agenda to enchant the world. *Social & Cultural Geography*, 17, 574–596 [in English].

33. Wiseman, R., Wiles, A., & Watt, C. (2021). Conjuring up creativity: the effect of performing magic tricks on divergent thinking. *PeerJ*, 9, Article e11289 [in English].

Стаття надійшла до редакції 06.03.2026
Отримано після доопрацювання 08.04.2026
Прийнято до друку 17.04.2026
Опубліковано 26.05.2026